

Sprawozdanie z Konferencji Naukowej „Autonomia Śląska: szansa czy zagrożenie?”

W dniu 25 kwietnia 2012 roku na Wydziale Prawa, Administracji i Ekonomii Uniwersytetu Wrocławskiego odbyła się Konferencja Naukowa „Autonomia Śląska: szansa czy zagrożenie?”, która została zorganizowana przez Koło Naukowe Doktryn Politycznych i Prawnych pod opieką dra hab. Mirosława Sadowskiego oraz Katedrę Doktryn Politycznych i Prawnych. Konferencję otworzył prodziekan prof. Maciej Marszał, który rozpoczął od pogratulowania organizatorom pomysłu na realizację spotkania o takiej tematyce. Następnie podkreślił, że obecnie trwają dyskusje na temat przywrócenia autonomii Śląska (szczególnie po opublikowaniu w bieżącym roku wyników Narodowego Spisu Powszechnego, gdzie 362 tysiące osób zadeklarowało wyłącznie śląską przynależność narodowo-etniczną), więc istotne jest, żeby wnieść również naukowy wkład w te debaty, a do tego bezsprzecznie przyczyni się konferencja. Spotkanie poprowadził dr hab. Mirosław Sadowski.

Pierwsza głos zabrała Kinga Lipińska (seminarzystka dra hab. Mirosława Sadowskiego), która przedstawiła wystąpienie „Geneza, definicje i współczesne rozumienie separatyzmu”. Prelegentka wyjaśniła pojęcie separatyzmu, wskazując, że jest to dążenie do wyodrębnienia się z jakiegś

¹ Stypendystka Programu Operacyjnego Kapitał Ludzki współfinansowany ze środków Unii Europejskiej w ramach Europejskiego Funduszu Społecznego.

grupy (narodu, państwa, wspólnoty religijnej), a najbardziej typowym tego przykładem jest separatyzm narodowościowy. Według referentki w literaturze przedmiotu separatyzm określany jest jako szczególna forma nacjonalizmu, jednak nacjonalizm grup narodowych jest zjawiskiem znacznie szerszym i pierwotnym w stosunku do separatyzmu. Prelegentka w swych rozważaniach skupiła się na separatyzmie europejskim, omawiając grupy działające na obszarze Starego Kontynentu, między innymi we Francji, Wielkiej Brytanii, Belgii czy Hiszpanii. Kinga Lipińska zauważyła, że ruchy separatystyczne w poszczególnych państwach różnią się strukturą, metodami, a nawet celami działań, więc nie można ich porównywać. Referentka zwróciła także uwagę, żeby nie utożsamiać separatyzmu z terroryzmem, choć faktem jest, że niektóre radykalne grupy walczące o autonomię swego regionu uciekają się do aktów przemocy. Prelegentka na zakończenie stwierdziła jeszcze, że w potocznym myśleniu separatyzm odbierany jest negatywnie, co jest nie do końca zrozumiałe, gdyż duża część grup separatystycznych walczy o ochronę i prawo kultywowania swej odmienności narodowo-etnicznej, a żądania secesyjne są pobocznym postulatem.

Z kolejnym referatem „Autonomia województwa śląskiego. Doświadczenia okresu międzywojennego, a współczesne koncepcje restytucyjne” wystąpił dr hab. Lech Krzyżanowski, reprezentujący Uniwersytet Śląski. Prelegent zarysował historię województwa śląskiego w okresie międzywojennym i odniósł się jednocześnie do dzisiejszych działań na rzecz przywrócenia autonomii temu obszarowi. Na wstępie podkreślił, że jego zdaniem nie można dokonać oceny międzywojennej autonomii województwa śląskiego, ponieważ nie ma płaszczyzny porównawczej, a więc nie ma wiedzy o tym, jak rozwijałoby się to terytorium, gdyby nie ustanowiono tam autonomii. Prof. Krzyżanowski przedstawił sytuację prawną województwa w okresie II Rzeczypospolitej wskazując, że Śląsk uzyskał autonomię na mocy ustawy konstytucyjnej Sejmu Ustawodawczego pod nazwą Statut Organiczny Województwa Śląskiego z 15 lipca 1920 r., a nadano ją regionowi w obliczu zbliżającego się plebiscytu, który miał zdecydować o przynależności państwowej Śląska. Ustawa autonomiczna weszła w życie w 1922 roku, po objęciu przez Polskę części Górnego Śląska, więc w bieżącym roku obchodzimy dziewięćdziesiątą rocznicę powstania faktycznej niezależności tego terenu. Prelegent omówił pokrótce prawne aspekty działania autonomii. S konstatował, iż najważniejszym organem był Sejm Śląski, w którym zasiadać miał 1 poseł na 25 tysię-

cy mieszkańców. Organem wykonawczym Sejmu Śląskiego była Śląska Rada Wojewódzka, a jej przewodniczącym zostawał Wojewoda Śląski mianowany przez rząd, ale opłacany w całości przez Skarb Śląski. Statut określał jakie obszary ustawodawcze są zastrzeżone wyłącznie dla Sejmu Śląskiego, a granicą prawodawczej dowolności były przepisy Konstytucji RP. Niezależność województwa śląskiego faktycznie została zniesiona we wrześniu 1939 r., wraz z przyłączeniem tych ziem do III Rzeszy, a formalnie dokonano tego 6 maja 1945 r., kiedy komunistyczna Krajowa Rada Narodowa zlikwidowała autonomię. Prof. Krzyżanowski zauważył, omawiając Statut Organiczny Województwa Śląskiego, że należałoby się zastanowić, rozważając pomysł przymierzenia województwu śląskiemu autonomii, czy faktycznie można zastosować przepisy międzywojenne w dzisiejszej rzeczywistości ustrojowej, jak postulują niektórzy adherenci samodzielności tego obszaru. Prelegent podkreślił, że analiza korzyści i strat związanych z niezależnością Śląska w okresie II Rzeczypospolitej z obecnej perspektywy jest niemożliwa, ponieważ sytuacja społeczna, polityczna i gospodarcza jest zupełnie inna. Kończąc swoje wystąpienie prof. Krzyżanowski stwierdził, że według niego współcześnie dyskusja na temat niezależności województwa śląskiego jest zbyt emocjonalna, brak w niej rzeczowych argumentów zarówno ze strony zwolenników, jak i przeciwników autonomii.

Ostatni referat „Anachronizm działalności Ruchu Autonomii Śląska w państwie członkowskim Unii Europejskiej” zaprezentował prof. dr hab. Franciszek Marek. Swoje rozważania prof. Marek oparł na przedstawieniu dziejów Śląska. Rozpoczął od omówienia relacji między śląskością a polskością. Jego zdaniem Śląsk nigdy nie stanowił monolitu ludnościowego, a od pradawnych czasów mamy do czynienia na tym obszarze z polskością i w żadnych źródłach nie ma mowy o narodowości śląskiej. Według naukowca wyraźne różnice między Polską a Górnym Śląskiem zarysowały się dopiero w wyniku wojny trzydziestoletniej, a stały się bardziej wyraźne, gdy terytorium to dostało się pod panowanie pruskie. Jednak nawet wpływ niemieckiej kultury nie spowodował wyrzeczenia się polskości przez mieszkańców Śląska i nie można odnaleźć w historii postulatów utworzenia odrębnej ojczyzny śląskiej. Prof. Marek uważał, że to przywiązanie do kraju było tak duże, że obawiali się go nawet nazistowscy ideolodzy, którzy za niezbędne uważali podzielenie Polski na wiele małych grup etnicznych, co miało być najlepszym sposobem na osłabienie narodowościowych więzów między Polakami. Pre-

legent dużo miejsca w swoim wystąpieniu poświęcił również językowi, który jego zdaniem określa tożsamość narodową i powinien stanowić największą wartość dla każdego obywatela. Posiadanie i posługiwanie się gwarą przez mieszkańców Śląska nie powinno ich zwalniać z obowiązku nauki języka ojczystego. Profesor polemizował z adherentami stworzenia i spisania jednego uniwersalnego języka regionalnego, ponieważ jego zdaniem nie ma języka śląskiego, są jedynie zróżnicowane gwary, których nie można ujednoclić decyzją administracyjną. Na zakończenie swych rozważań prelegent zaznaczył, że choć występują pewne animozje między mieszkańcami różnych terenów Polski, to jednak wszyscy stanowią jeden naród i należy wykazać dużo „mądrości politycznej”, aby bronić tej jedności. Podkreślił, że jest przeciwny reaktywowaniu autonomii śląskiej, a anachronizmem jest próba tworzenia narodowości oraz języka górnośląskiego.

Po wszystkich wystąpieniach nastąpiła dyskusja. Podczas wymiany poglądów uczestnicy konferencji podzielili się swoimi przemyśleniami odnośnie postulatu powrotu autonomii. Pojawiły się zarówno głosy krytyczne w stosunku do Ruchu Autonomii Śląska, jak i przychylne pomysłowi stworzenia na terenach Górnej Śląska autonomii. W debacie zabrali głos również prelegenci. Prof. Krzyżanowski konstatawał, że kwestia niezależności Śląska staje się coraz bardziej polityczna i przeważają wokół niej negatywne emocje. Dzieje się tak głównie za sprawą osób, które nie mają rzetelnej wiedzy na ten temat, a to nie sprzyja wymianie merytorycznych argumentów. Prof. Marek natomiast był zdania, że Polacy powinni być dumni ze swej różnorodności, a jednocześnie cały czas pamiętać, iż mimo zróżnicowania nadal są jednym narodem.

Po zakończeniu dyskusji dr hab. Mirosław Sadowski serdecznie podziękował wszystkim za przybycie i wyraził nadzieje, że ta uniwersytecka debata naukowa przyczyniła się do przybliżenia aktualnej obecnie kwestii, jaką jest przywrócenie Śląskowi niezależności, którą posiadał w okresie II Rzeczypospolitej, oraz do rzeczowej wymiany poglądów na ten temat.

ISBN 978-83-933222-1-3